

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonaë, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Minorum Ordinum antiquitas & origo. Afferuntur de singulis veterum
Patrum testimonia. Apud Graecos soli Lectores ordinantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

monstrat. p. 3. *Sacr. ordin. exercit. 12. cap. 5.* Post sextum verò sæculum vix aliqua memoria Subdiaconorum reperitur, qui non fuerint continentiae voto adstricti. Et Romæ quidem jam ab his continentia servabatur tempore Pelagii II. qui sub Subdiaconis Siciliae præcepit, ut more Romanae Ecclesiae nullatenus suis uxoribus miscerentur, ut testatur Gregorius Magnus ejusdem immediatus successor *epist. 42. lib. 1. & 34. lib. 3.* A Romana autem ad alias Occidentis Ecclesias eadem institutio propagata est: qua occasione paulatim cœpit hic ordo à minoribus separari, & majoribus ac sacris accenseri. Nam cum prius extra sanctuarium & altare conferri solebat, invaluit postea quorundam Episcoporum consuetudo, eum intra Missarum solemnias conferentium, & ita sensim majoribus æquiparatus est. Multum nihilominus tempus intercessit, antequam certa & inviolabili lege inter sacros recensitus sit. Etenim Petrus Cantor, qui vivebat anno 1200. relatus à Menardo in lib. *Sacram. pag. 280.* ait: *De novo institutum est, subdiaconatum esse sacrum ordinem.* Subdiaconi officia ex Romano Pontificali hæc sunt. Aquam ad ministerium altaris præparare, Diacono ministrare, Pallas altaris & corporalia abluere, calicem & patenam in usum sacrificii diacono offerre, oblationes quæ veniunt ad altare suscipere, ut ex iis quantum satis est in altari ponatur. Eadem ferè referunt antiquissima Ritualia edita à Morino. Isidorus *epist. ad Ludrifredum Cordubensem Episcopum* ea sic recenset. *Ad Subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Christi deservire, & levitis tradere, eisque ministrare: urceolum quoque & aquamanile & manutergium tenere Episcopo: Presbyteris & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere.* Ad Alcuinum ejusdem ministerium esse, ut deferat Diacono linteum, super quod consecrandum est corpus & sanguis Domini: & ut peracto sacrificio, quæ superfuerint à diacono colligenda vel deportanda suscipiat. Olim nec calicem, nec patenam, nec oblationes in altari ponebant, sed hæc omnia porrigebant diaconis, eisque serviebant intra Sanctuarium; sed ad altare minimè accedebant. De legenda ab illis epistola nihil legimus in antiqua eorum ordinatione, nec apud veteres scriptores: hoc enim munere Lectores fungebantur, ut suo loco ostendemus. Ex concilio IV. Carthaginensi constat licuisse eis vasa sacra contingere, sed vacua: nam cum corpus & sanguinem Christi continent, id il-

lis prohibitum fuit cap. 21. concilii Laodicensis, quo sancitur, non oportere ministrum (id est Subdiaconum qui diacono ministrat) locum habere in Diaconis & sacra vasa tangere. Sic enim hunc canonem, & quidem rectè, Balsamon interpretatur. Apud Græcos Subdiaconi extra Sanctuarium ordinationem suscipiunt, vasa sacra contingunt, sed non in Missarum solemnias. Ipsa autem vasa abstergunt, ornant, disponunt, ut sacrificio apta sint. Jubente diacono profanos ab Ecclesia expellunt, cum scilicet diaconus dicit, ut catechumeni discedant. Portas Sanctuarii custodiunt, ne quis indignus ingrediatur: & propè illas commorantur, ut sint parati ad jussa diaconi capeffenda; ad altare verò non accedunt. Tricarium & luminaria in sanctuario præparant, epistolam autem in Missa non legunt. Hæc sunt Græcorum Subdiaconorum munia ex Euchologio excerpta, ex quibus liquet eos à Latinis multum differre, nostrisque Acolythis magis quàm Subdiaconis similes esse.

Minorum Ordinum antiquitas & origo. Afferuntur de singulis veterum Patrum testimonia. Apud Græcos soli Lectores ordinantur.

XVII. **T**ertia classis ministrantium Clericos minorum Ordinum complectitur, Acolythes scilicet, Exorcistas, Lectores, & Ostiarios; quos antiquissimos esse, & ab Apostolis, vel ab immediatis eorum successoribus institutos Doctores scholastici afferunt, sed non probant. Suspiciatur Arcudius *lib. 6. de Sacram. cap. 9.* omnes minores ordines unica hypodiaconi voce à priscis Patribus comprehensos, eo quod diacono singuli subessent; sed hæc levissima suspicio est. Eorum distincta mentio nec in actis aut epistolis Apostolorum, nec apud Patres primi & secundi sæculi reperitur. Constitutiones Apostolicæ, ex quibus testimonia pro aliquibus ex his Ordinibus accipiunt, posterioris ævi sunt, ut alibi diximus. Nec suffragatur illis epistola Ignatii ad Antiochenos, quam licet admittamus ut legitimam, contra quam sentiant Critici eterodoxi, solidum tamen ex ea argumentum pro omnibus sumi non potest, quia nec singulos enumerat, & inter eos Laborantes recenset & Cantores, miscens simul ordines & officia eccle-

fiastica. Dicendum igitur cum S. Thoma *in supplemento. tertiae. P. qu. 37. art. 2.* quod temporibus Apostolorum omnia ministeria, quae ordinibus minoribus competunt, non à distinctis personis, sed ab uno dumtaxat ministro exercebantur, qui & Ostiarii & Lectoris & exorcistae & Acolythi officio fungebatur. Verba Angelici Doctoris haec sunt. „In primitiva Ecclesia propter „paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconibus committebantur, ut patet „per Dionysium cap. 3. eccl. hierarchiae, ubi „dicit, Ministrorum alii stant ad portas templi clausas, alii aliud proprii ordinis operantur; alii autem sacerdotibus proponunt super altare facrum panem & benedictionis calicem. „Nihilominus erant omnes praedictae potestates, sed „implicitè, in una diaconi potestate. Sed postea „ampliatus est cultus divinus, & Ecclesia quod „implicitè habebat in uno ordine, explicite „tradidit in diversis. Contigit nimirum Ecclesiae, quod hominibus solet, qui dum tenue patrimonium habent, uno servo contenti sunt, qui solus omnia administrat. Si verò reditus augeantur, servorum etiam augetur numerus; eoque magis crescit familia, quo illi locupletiores & spectabiliores evadunt. Sic Evangelicae praedicationis initio parvula adhuc & latitans Ecclesia paucis indiguit Ecclesiasticarum functionum ministris. Crescente autem credentium multitudine, & auctis facultatibus ex fidelium oblationibus, cum soli diaconi non possent omnibus incumbere, diversa onera & officia diversis personis distributa sunt; ex quo factum est, ut splendidiore & augustiori apparatu ecclesiasticarum functionum ceremoniae peragerentur. Graeci ex his ordinibus unum tantum agnoscunt, nempe Lectoratum, ceteros praetermittunt: quem morem in Ecclesia orientali vetustissimum esse euchologia ante annos octingentos scripta, antiqui quoque canones conciliorum, quae in illis regionibus celebrata sunt, & Graecorum Antistitum, quorum doctrinam & sanctitatem Christianus orbis ubique colit & veneratur, exempla ac monumenta evincunt. Agit de hac re saepe laudatus Morinus *par. 3. exerc. 14.* Quod si alicubi praeter Lectores alios etiam legimus; certum est eos nudum ministerium habuisse absque ulla ordinatione vel manuum impositione, sed sola designatione & arbitrio Episcoporum. In Ecclesia autem occidentali distinctam mentionem omnium ordinum minorum habemus in concilio Romano sub Sylvestro, nam *can. 7.* Acolythi, Exorcistae,

& Lectores; *can. 9.* Ostiarii nominantur. In concilio item Carthaginensi IV. sub Anastasio *can. 6.* & sequentibus materia & forma singulorum praescribitur. Non ignoro haec duo concilia à quibusdam Criticis supposititia censerì, sed quicquid de illis sit, alia suppetunt certiora ab antiquioribus testimonia. Nam Cornelius Papa in epistola supra citata ad Fabium Antiochenum apud Eusebium asserit, suo tempore fuisse in Ecclesia Romana Acolythos duos & quadraginta, Exorcistas & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos. Tertullianus Lectorum meminit *lib. de praescript. Sap. 41.* ubi perstringens haereticorum ordinationes tamquam temerarias & incondantes, *Hodie, inquit, diaconus, qui cras Lector.* A Cypriano quoque memorantur *epist. 24. 33. 34.* Acolythos verò idem nominat *epist. 42. 55. 78.* & Exorcistas *epist. 76.* *Quod hodie etiam geritur, ait, ut per Exorcistas voce humana & potestate divina stagellentur, & urantur, & torqueantur diabolus.* Tertullianus item *lib. de spectaculis cap. 26.* exemplum refert mulieris, quae theatrum adiit, & inde cum daemone rediit. Itaque in exorcismo cum oneraretur immundus spiritus, quod ausus esset fidelem aggredi; *Constanter, & iustissime quidem, inquit, feci: in meo eam inveni.* Et ejusdem aevi Minutius Felix Exorcistas quoque describit adjurantes daemones per Deum vivum, per Deum verum. An verò isti de Exorcistis loquantur, tamquam de clericis ad hoc officium specialiter ordinatis; vel potius Presbyteri eo tunc munere fungerentur, sicut revera sancti sunt Episcopi, ut narrat Eusebius *lib. 5. hist. cap. 16.* agens de Montano & falsis ejus Prophetis, incertum est. Omitto alia Tertulliani loca, quae à quibusdam afferri solent ad hujus ordinis antiquitatem ostendendam, *ut de Idololatria cap. 11. de anima cap. 57. de corona milit. cap. 11.* in his enim de solempni exorcismo sermo est, qui Baptismo praemitti solet. Negat Auctor constitutum. Apostolicarum *lib. 8. cap. 26.* Exorcistam ordinari: *nam hoc minus, inquit, spontanea Dei erga homines benevolentia & gratia est, qui illud nimirum gratis dat cui vult.* Et quidem initio Ecclesiae communis erat haec gratia cunctis fidelibus, ut habetur Marci ult. *In nomine meo demonia ejicient.* Postea verò subtrahita hac potestate constituit Ecclesia ordinem, qui daemonia expelleret: & conc. Antiochenum *cap. 10.* facultatem tribuit Chorepiscopis ordinandi exorcistas. Illud autem hoc loco praetermittendum non est, quod narrat Severus in vita S. Martini,

tini. Nam cum dixisset Hilarium Pictaviensem Episcopum sæpe tentasse diaconi officium Martino imponere, & hunc semper restitisse, subdit: „Intellexit vir altioris ingenii hoc eum modo posse constringi, si id ei officii imponeret, in quo quidam locus injuriæ videretur. Itaque exorcistam eum esse præcepit. Quam ille ordinationem, ne despexisse tanquam humiliorem videretur, non repudiavit. Ex quo liquet tempore S. Hilarii, qui obiit anno, ut plerique existimant, 367. ordinem Exorcistarum ab aliis distinctum, & inter humiliores seu minores computatum existisse, adeo ut injuriæ tribui posset, quod vir aliquis eximius ad illum assumeretur. S. Felicem primò Lectorem, deinde Exorcistam ordinatum fuisse Paulinus in *ejus Natali 4.* testatur his versibus.

--- *Primis Lector servivit in annis,
Inde gradum cepit, cui minus voce fidei
Adjurare malos, & sacris pellere verbis.*

Que sint officia singulorum Ordinum minorum. Discrimen inter Ministros Regionarios, Stationarios, Basilicarios, & Oblationarios. De Archypresbyteris & Archidiaconis.

XVIII. **O**fficia singulorum Ordinum ex Romano Pontificali hæc sunt. Acolythi debent ceroferrarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, vinum & aquam ad Eucharistiam ministrare. Olim ex ordine Romano ferebant patenam, sindonem, sacculos, & chrisma ante Pontificem, quando procedebat ad Stationes: vasa sacra diaconis porrigebant, manutergium portabant, & aquam ad lavandas manus ministrabant. Exorcistam oportet abjicere demones, & dicere populo, ut, qui non communicat, det locum; & aquam in ministerio fundere. Lectoris munus est scripturas in Ecclesia legere, unde & nomen accepit: & panem ac omnes fructus novos benedicere. Antiquitus epistolam & Evangelium legebant, ut suo loco patebit. Apud Græcos Lector, qui illis est Anagnostes, omnes scripturas legit præter Evangelium: cereos & lampades accendit: ignem affert, cum aqua calida calici infundi debet, de quo ritu infra agemus: luminaria fert ante mysteria in magno introitu, cum scilicet è prothesi ad altare deferuntur:

hymnos Cantoribus præcinit: panem, vinum, & aquam defert Sacerdoti, cum sacris operaturus est: Ecclesiam ornat & præparat quæ in ea sunt necessaria. Ostiarius percutit cymbalum & campanam: Ecclesiam & sacrarium aperit & claudit: & librum aperit ei qui prædicat. Ex his autem ministris quidam in Ordine Romano, & apud Anastasium in vitis Pontificum dicuntur Regionarii, qui per Regiones distributi Pontifici in illis ministrabant. Alii Stationarii, qui eidem aderant in Stationibus celebranti. Erant & Basilicarii seu Palatini, qui in Basilica Lateranensi per vices serviebant. Erant denique Oblationarii, ad quos spectabat oblationes suscipere, & deferre Archidiacono. Abiit nunc in desuetudinem hæc distinctio, quæ Diaconos, Subdiaconos, & Acolythos tantum comprehendebat. Desierunt quoque minorum ordinum officia, quæ plerumque a pueris, & ab hominibus mercede conductis, nullisque ordinibus initiatis exercentur. Præcis temporibus nemo clericus ordinabatur, qui alicui Ecclesiæ non esset addictus. Admissi autem pueri in consortium cleri primò literas, cantum, & ritus ecclesiasticos edoceri solebant, ut passim legimus in vitis Pontificum: tum Ostiarii, deinde Lectores ordinabantur, & sic per gradus ad reliquos ordines ascendebant, cum prius singulorum officia exercuissent. Atque hinc oriebatur, ut rerum Ecclesiasticarum peritissimi essent, in quibus fuerant ab ipsa penè infanzia enutriti. Collabi cœpit hæc disciplina ante annos circiter quingentos, donec paulatim ad illos mores deventum est, quibus nunc utimur & vivimus.

Episcopo solemniter celebranti plures ministri assistunt, qui cum Presbyteri vel diaconi sint, non est de illis specialis disquisitio instituenda. Eminent inter Presbyteros Archipresbyter, inter Diaconos Archidiaconus, de quorum officio & dignitate quicquid ex præcis Ecclesiæ usu dici potest, vir diligentissimus Jo. Morinus in unum collegit, & solerter discussit lib. de Sac. ord. P. 3. exerc. 16. Isaacius item Habertus de antiquo gradu & officio Archidiaconi eruditè disseruit ad P. 9. *Archieratici observat.* 6. His igitur prætermisissis reliquum est, ut de Cantoribus agamus, quorum officium versatur in quibusdam Liturgiæ partibus decantandis.